

Universiteit Utrecht

Gedragsverandering bij De VoorleesExpress

Masterthesis

Gedragsverandering bij De VoorleesExpress

De expertise van voorlezers

Auteur: Lydia Joppe

Universiteit Utrecht

Studie: Pedagogische wetenschappen

Master: Maatschappelijke opvoedingsvraagstukken (MOV)

Thesidocent: Dr. Chris Baerveldt

SodaProducties / Platform VoorleesExpress

Afdeling: Innovatie en onderzoek

Plaats en datum: Utrecht, 29-06-2012

Dankwoord

Zoals de ondertitel, expertise van voorlezers, al zegt, deze masterthesis was niet tot stand gekomen zonder de enthousiaste vrijwilligers van de VoorleesExpress. Ik wil hen via deze weg bedanken voor hun medewerking, gastvrijheid en enthousiasme.

Ook een dankwoord aan de medewerkers, of misschien beter gezegd collega's, van SodaProducties. Met speciale dank aan mijn stagebegeleidster Karien van Buuren. Zij stond altijd voor mij klaar om met mij mee te denken, mee te leven en opbouwende kritiek te geven over geschreven stukken. Maar natuurlijk ben ik Anne, Marieke, Manon, Sanne, Geertje, Charlotte, Hayat, Ruth, Carina, Erin, Annebel, Sietske en Ingrid heel erg dankbaar voor alle steun, gezelligheid, betrokkenheid en kansen die ik heb gekregen om heel veel te leren.

Natuurlijk nog een woord van dank voor mijn studiegenootjes (Marleen, Alieke, Rianne, Laura en nog heel veel meer), ouders, broertjes en Bram. En alle andere mensen die ik nog vergeten ben, maar die altijd geïnteresseerd en motiverend waren tijdens mijn masterjaar.

Samenvatting

De 'VoorleesExpress' een Nederlandse interventie gemaakt in 2006 door twee zussen uit Utrecht. Tijdens de interventie bezoeken vrijwilligers gezinnen voor 20 opeenvolgende weken. Het doel van de interventie is om een verandering te brengen aan de families. Maar vrijwilligers vinden het moeilijk om ouders handvatten te geven hoe zij na de interventie zelf voor kunnen gaan lezen.

Er zijn 20 vrijwilligers geïnterviewd. Uit deze interviews blijkt dat zij verschillende methoden gebruiken om te zorgen voor deze verandering in het gedrag van de ouders. Het voorlezen van het voorlezen, het verstrekken van informatie, ouders mee laten doen met voorlezen en het geven van positieve feedback.

Met deze informatie zijn er trainingen ontworpen die ingezet kunnen worden om de interventie te verbeteren. De vrijwilligers leren te kijken waar het bij hun gezin vastloopt. Bij de houding die zij tegenover het voorlezen hebben, de steun die zij vanuit hun omgeving ervaren of de mate waarin de ouders denken het voorlezen daadwerkelijk te beheersen. De verschillende methodes om (de omgeving van) de ouders positiever te maken worden uitgelegd en besproken. Op die manier kan er een gepaste aanpak komen voor ieder gezin.

Abstract

The 'VoorleesExpress' (Reading aloud express) is a Dutch intervention created in 2006 by two sisters from Utrecht. During the intervention volunteers visit families for 20 consecutive weeks. The aim of the intervention is to bring a change to the families. But the volunteers find it hard to teach the parents how to read further when the intervention is done.

20 volunteers were interviewed. The volunteers told how they tried to teach the parents where and how to get the right kind of books to read aloud and how to read to their kids in a way it will be beneficial for them.

The volunteers use various methods to bring this change in the behaviour of the parents. Demonstrating how to read, to provide information, letting the parents participate and giving positive feedback. Workshops have been made, making use of this information. These workshops can improve the intervention.

Inleiding

Van alle inwoners van Nederland (16-74 jaar) is 13% laaggeletterd. Zij kunnen geschreven informatie onvoldoende gebruiken om thuis, op het werk en in de maatschappij te kunnen functioneren. Het gaat om één miljoen autochtonen en een half miljoen allochtonen (Houtkoop, 2001). Naast volwassenen zijn er ook veel kinderen die al op vroege leeftijd moeite hebben met taalvaardigheden. Uit het Onderwijsverslag 2003/2004 van de Onderwijsinspectie blijkt dat 10% van de leerlingen in het basisonderwijs eind groep 3 nog niet voldoende leesvaardigheid heeft. Eind groep 8 scoort 10 procent van de leerlingen niet hoger dan de gemiddelde leerling begin groep 6. Volgens de inspectie van het onderwijs (2004) zullen leerlingen die kampen met leesproblemen op school deze achterstand niet meer inlopen en bovendien steeds meer moeite krijgen met andere vakken (Inspectie van het Onderwijs, 2004). Volgens het Centre for community child health (2004) is de verwerving van geletterdheid is de grootste voorspeller van schoolsucces. Geletterdheid heeft een directe invloed op het onderwijsniveau, werk, inkomen en gezondheid. Ook stelt het Centre dat laaggeletterdheid ook in verband kan worden gebracht met lage productiviteit, hoge werkloosheid, lage lonen en hoge afhankelijkheid van welzijnsvoorzieningen, laag zelfvertrouwen, middelengebruik en tienerzwangerschappen. Leesproblemen blijken onevenredig vaak bij kinderen uit sociaaleconomisch en/of educatief achtergestelde gezinnen voor te komen en dragen bij aan het voortbestaan van armoede (Centre for Community Child Health & The Smith Family, 2004).

Een van de interventies die probeert taalachterstanden tegen te gaan is de VoorleesExpress¹, een project van stichting SodaProducties. In 2006 begon in Utrecht de VoorleesExpress als een klein burgerinitiatief. Het is in korte tijd uitgegroeid tot een

¹ In bijlage 1 staat een uitgebreide omschrijving van de VoorleesExpress

professioneel landelijk project. Het project wordt in de gezinssituatie uitgevoerd en wil lees- en taalactiviteiten in het gezin bevorderen en tracht de taalomgeving te verrijken (Van Buuren en Lucassen, 2010). Een vaste voorlezer komt een half jaar lang, wekelijks een uur bij het gezin thuis voorlezen. Na deze twintig keer wordt het project afgesloten en overgedragen aan de ouders.

De interventie tracht een gedragsverandering te realiseren bij de ouders. Aan het begin van het project zijn de deelnemende ouders nog niet bekend met het voorlezen aan hun kinderen. Na afloop van het project is het de bedoeling dat zij het voorlezen voortzetten. Tijdens de twintig keer voorlezen werkt de voorlezer aan de gedragsverandering. Zij krijgen vanuit het project aanwijzingen hoe zij dit kunnen doen. Maar het is een individuele aanpak, aansluitend op de gezinssituatie. Uit de verslagen die de coördinator maakt tijdens bezoeken aan het gezin komt naar voren dat het bij sommige gezinnen wel lukt om het voorlezen over te dragen, en bij andere gezinnen niet. Ook geven voorlezers aan dit onderdeel van het project soms lastig te vinden.

Het doel van het onderzoek is dan ook om via de vrijwilligers van de VoorleesExpress inzicht te krijgen in de manier van gedragsoverdracht op de ouders van de gezinnen die deelnemen aan de VoorleesExpress. De vraagstelling van het onderzoek sluit hierbij aan, namelijk:

Op welke manier stimuleren de vrijwilligers van de VoorleesExpress dat de ouders na afloop van het project het voorleesritueel voortzetten?

Literatuur

ASE-model

Kinderen van allochtone ouders worden minder vaak voorgelezen dan kinderen van autochtone ouders. Dit is een belangrijke oorzaak van de taalachterstand van allochtone kinderen in het basisonderwijs in Nederland (Leseman & van den Boom, 1999). Daarom is het einddoel van de VoorleesExpress is: de taalvaardigheid van het kind verbeteren. Daarbij zijn er drie subdoelen te formuleren. Het eerste doel is om het plezier van kinderen in (voor)lezen te vergroten. Het tweede doel is het verrijken van de taal is de taalomgeving in huis. Dit betekent dat de ouders meer boeken in huis gaan halen dan eerst. Onder de taalomgeving wordt verstaan, de taalattitude van de ouders, het leesgedrag van de kinderen, de taalactiviteiten in het gezin, en de hoeveelheid leesmateriaal in het huis. En als derde is het doel om de ouders handvatten te hebben gegeven om (voor)lezen een blijvende plek te geven in het dagelijks leven (Van Buuren & Lucassen, 2010). Om het voorlezen een blijvende plek te kunnen geven in het dagelijks leven is er gedragsverandering nodig. Sinds de introductie van de Theorie van gepland gedrag (Fishbein & Ajzen, 1975), is het Attitude, Sociale invloed en Eigeneffectiviteit (ASE) model, een van de meest geciteerde en invloedrijke modellen geweest om sociaal gedrag van mensen te voorspellen (Ajzen, 2011).

Eerst werd gedacht dat attitude de enige factor was die kon leiden tot gedragsverandering (Fishbein & Ajzen, 1975). Maar na empirisch onderzoek (Fishbein & Ajzen, 1975) blijkt de intentie om het gedrag te vertonen uit drie onderdelen te bestaan, namelijk de attitude, de sociale invloed en de eigeneffectiviteitsverwachting. De attitude geeft wel richting aan het gedrag, maar is niet hetzelfde gedrag (Lechner, Kremers, Meertens, & De Vries., 2008).De invloed van externe factoren zoals demografische gegevens en ander

risicogedrag worden gemedieerd door de attitude, sociale invloed en eigeneffectiviteitsverwachting (Holm, Kremers & De Vries, 2003).

Attitude

Het ASE-model is onder andere veel gebruikt voor stoppen met roken (Bolman & de Vries, 1995; Nierkens, Stronks, & De Vries, 2006). De attitude beschrijft de houding van een individu richting het nieuwe gedrag (Holm, Kremers & De Vries, 2003), in dit geval het stoppen met roken. De houding wordt gevormd door het afwegen van de positieve en negatieve aspecten van het gedrag (De Vries, Kuhlman & Dijkstra, 1988). Een positief aspect kan zijn dat een roker denkt, 'roken geeft mij een fijn en rustig gevoel'. Een negatief aspect kan zijn dat een roker denkt, 'roken is slecht voor mijn gezondheid, ik ga er mee stoppen'. De houding tegenover roken die hij/zij vervolgens aanneemt is de attitude. voor- en nadelen en de verwachte uitkomsten van het gedrag (De Vries et al., 1988). Er kan onderscheid worden gemaakt tussen korte termijn en lange termijn voor- en nadelen. Stoppen met roken kan op de korte termijn bijvoorbeeld vooral nadelen opleveren (afkickverschijnselen), terwijl het op de lange termijn vooral voordelen oplevert (meer geld te besteden, betere gezondheid).

Ook is de attitude een uitkomst van de overweging van cognitieve en emotionele overtuigingen (Noar, Crosby, Benac, Snow & Troutman, 2011). Hoe iemand over roken denkt, en hoe hij/zij zich daarbij voelt vormt de attitude.

Sociale invloed

Sociale invloed omvat sociale normen, het waargenomen gedrag van anderen, en directe druk of steun om het nieuwe gedrag uit te voeren (Noar, Crosby, Benac, Snow & Troutman, 2011). Als een ouder verwacht dat de sociale omgeving positief zal reageren op het nieuwe gedrag, zal hij/zij het gedrag ook minder snel gaan vertonen. Bij sociale druk en

sociale steun gaat het om meer directe invloeden die de ouders vanuit hun omgeving ervaren. Bij sociale druk gaat het over negatieve invloed vanuit de omgeving op het nieuwe gedrag. Er zijn twee soorten sociale druk: informatieve sociale druk en normatieve sociale druk. Bij informatieve sociale druk gaat het over de druk die uitgeoefend wordt door middel van overtuiging. Bij normatieve sociale druk gaat het over de druk die wordt uitgeoefend door dwang die gebaseerd is op angst voor negatieve consequenties (Holm, Kremers & De Vries, 2003). Als bijvoorbeeld een vriend van een roker hem/haar ervan wil overtuigen dat roken niet goed voor je is, kan hij/zij alle negatieve dingen opsommen.

Er wordt gesproken over sociale steun als er een positieve invloed op het nieuwe gedrag ervaren wordt. Er zijn drie soorten sociale steun. Emotionele sociale steun, informatieve sociale steun, en materiële sociale steun. Individuen die de juiste sociale steun krijgen zullen het nieuwe gedrag als minder stressvol beschouwen en zullen eerder het gewenste gedrag laten zien (Lazarus & Folkman, 1984).

Een laatste aspect van sociale invloed is 'modelling' (De Vries, Kuhlman & Dijkstra, 1988). De term modelling betekent dat een individu, in dit geval de ouder, het gedrag van iemand anders, in dit geval de voorlezer, observeren. Door het observeren van dit gedrag leren zij hoe zij dit zelf uit moeten voeren.

Eigeneffectiviteitsverwachting

De gedragsspecifieke verwachting van bekwaamheid van een individu richting een nieuwe gedraging wordt eigeneffectiviteitsverwachting genoemd (Holm, Kremers & De Vries, 2003). De term eigeneffectiviteitsverwachting is ontwikkeld door Bandura (1986). Bandura (1986) stelt dat door individuen wordt ingeschat in hoeverre ze het nieuwe gedrag kunnen uitvoeren. Iemand die al heel lang rookt en er erg aan verslaafd is, zal denken dat hij/zij er niet zo gemakkelijk mee kan stoppen. Het wordt gezien als iets heel moeilijks.

Er zijn twee soorten verwachtingen. ‘Situation-outcome expectancies’ en ‘action-outcome expectancies’. De ‘situation-outcome expectancies’ zijn de verwachtingen over de consequenties in de sociale en fysieke omgeving. Een voorbeeld hiervan is een roker bang is dat het nieuwe gedrag, het niet roken, niet geaccepteerd zal worden door personen in zijn/haar sociale en/of fysieke omgeving. De ‘action-outcome expectancies’ zijn verwachtingen over de consequenties van persoonlijke acties. Een voorbeeld hiervan is dat een roker bang is voor de consequenties van het stoppen. Bijvoorbeeld de afkickverschijnselen.

ASE bij de VoorleesExpress

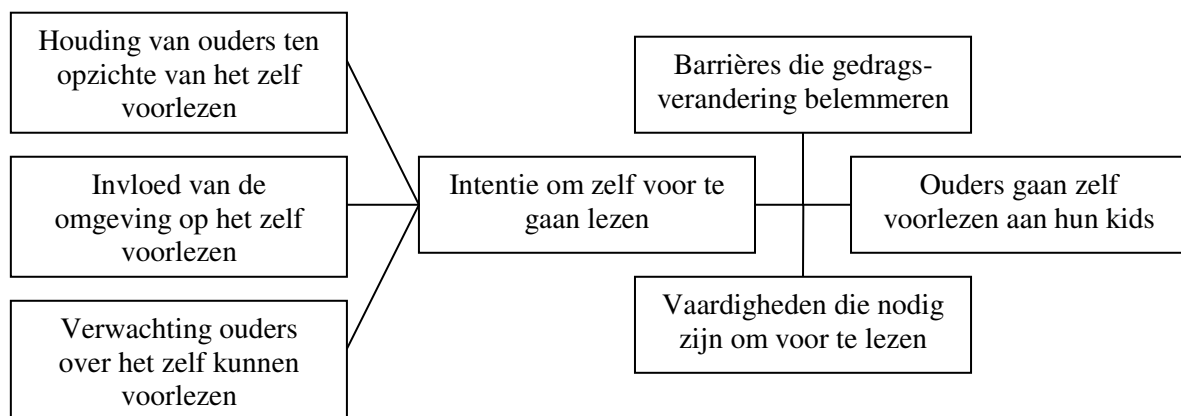
Het ASE-model is zoals al eerder gezegd, een van de meest geciteerde en invloedrijke modellen om sociaal gedrag van mensen te voorspellen (Ajzen, 2011). Ook de gedragsverandering die gewenst is bij de ouders die deelnemen aan de VoorleesExpress. Het is belangrijk om aandacht te besteden aan de attitude van de ouders. Zonder een positieve attitude zullen zij niet tot de intentie komen om het nieuwe gedrag, het voorlezen, te gaan vertonen. Als anderen in hun omgeving, bijvoorbeeld de buren, deelnemen aan een project zoals de VoorleesExpress is er een grotere kans op positieve reacties. De ouders zullen dan sneller ook deelnemen aan de VoorleesExpress en ook gaan voorlezen.

Een voorlezer kan op verschillende manieren een positieve sociale steun geven aan het gezin. Emotionele sociale steun door een band op te bouwen met het gezin, informatieve sociale steun door informatie te geven en materiële sociale steun door voor materialen (boeken, bibliotheekabonnement) te zorgen. Dit gebeurt tijdens de voorleessessies van de VoorleesExpress. De vrijwilligers laten door modelling het gedrag zien dat nodig is om voor te lezen aan de kinderen. Het is de bedoeling dat de ouders die over gaan nemen.

De ouders die zich aanmelden voor de VoorleesExpress kunnen nog niet voorlezen. Of zij verwachten dat het te moeilijk is om het te doen. De eigeneffectiviteitsverwachting van de

ouders is dus laag. Terwijl veel ouders zelf zijn opgegroeid met het voorleesritueel en intuïtief een tekst toegankelijk maken voor een kind, zijn sommige ouders echter niet bekend met het voorlezen of hebben zij daar veel moeite mee (Van den Steen, 2001). De ouders kunnen bang zijn voor negatieve consequenties van hun gedrag. Bijvoorbeeld dat de kinderen het niet leuk zullen vinden en weg zullen lopen tijdens het voorlezen. Of dat de kinderen, die soms een betere beheersing van de Nederlandse taal hebben, hen zullen verbeteren tijdens het voorlezen. Hierdoor voelen zij zich niet bekwaam in het voorlezen. Om de doelen van de VoorleesExpress te behalen is het noodzakelijk dat de voorlezer de ouders motiveert op het gebied van attitude, sociale invloed en eigeneffectiviteitsverwachting (Van Yperen, 2003).

Het ASE-model is toegepast op het voorlezen en hieronder inzichtelijk gemaakt (zie figuur 1).

Figuur 1: het ASE model (naar De Vries et al., 1988)

In het model zijn naast de attitude, sociale invloed, eigeneffectiviteitsverwachting en de daaruit vloeiende intentie en gedragsverandering ook nog twee andere factoren te zien. Namelijk barrières en vaardigheden (Sandvik, Gjestad, Brug, Rasmussen, Wind, Wolf et al., 2007). Als de intentie tot gedrag er is, kunnen barrières ervoor zorgen dat de gedragsverandering toch niet optreedt. Een positieve intentie kan in de loop der tijd omslaan in een negatieve intentie. Het voorlezen kan toch meer moeite kosten dan van te voren

gedacht. Ook kunnen de ouders voorwaarden gaan stellen aan de intentie die niet haalbaar zijn. Bijvoorbeeld dat de kinderen de hele tijd stil blijven zitten tijdens het voorlezen. En ten slotte kunnen er nog externe omstandigheden zijn, waar de ouders niks aan kunnen doen, die de gedragsverandering in de weg staan.

Ten tweede kan het ontbreken van bepaalde vaardigheden een reden zijn om niet tot gedragsverandering te komen. Als ouders bijvoorbeeld niet kunnen lezen en zelf een verhaal bij een prenten boek gaan verzinnen, kan dit moeilijk zijn voor de ouders.

Motivatie voor inhoudelijke keuzes

Er is gekozen voor het ASE-model van De Vries, Kuhlman en Dijkstra (1988). Dit model is gebaseerd op de theorie van gepland gedrag (TPB-model) van Ajzen en Fishbein (1975). Beide modellen gaan uit van de drie eerder genoemde factoren die van invloed zijn op de intentie die leidt tot het gewenste gedrag. Maar het ASE-model gaat bij de sociale invloed niet alleen uit van de sociale norm (zoals in het TPB-model) maar ook de sociale steun of druk en modelling of voorbeeldgedrag. Zoals al eerder genoemd is dit bij de ouders die deelnemen aan de VoorleesExpress een belangrijk onderdeel.

Een ander verschil tussen de modellen is dat het TPB-model uit gaat van waargenomen gedragscontrole in plaats van de eigeneffectiviteitsverwachting. Waargenomen gedragscontrole is vergelijkbaar met de eigeneffectiviteitsverwachting maar de eigeneffectiviteitsverwachting is meer gericht op het gevoel van de persoon te kunnen slagen ongeacht de omstandigheden. Bij het TPB-model worden de externe factoren die het gewenste gedrag kunnen belemmeren ook meegenomen in de waargenomen gedragscontrole. Bij het ASE-model komt dit later terug in de barrières en vaardigheden.

Er is voor gekozen om in dit onderzoek te werken met het ASE-model. Omdat de VoorleesExpress vooral werkt via modelling en kan zorgen voor sociale steun. Ook is het een

voorwaarde voor deelname aan het project om in staat te zijn om het voorlezen na het project voort te zetten. Dit heeft ervoor gezorgd om te kiezen voor het ASE-model. Het ASE-model houdt rekening met sociale steun, sociale druk, modelling en later met de barrières en vaardigheden.

Methode

Alle voorlezers van de VoorleesExpress vormen de populatie Tot en met juni 2012 zijn 685 vrijwilligers bij de VoorleesExpress actief geweest in 17 steden door heel Nederland. Er zijn interviews gehouden aan de hand van een topiclijst met 20 voorlezers van de VoorleesExpress in Utrecht.

Er zijn 40 voorlezers van de VoorleesExpress in Utrecht benaderd via email. Deze voorlezers hebben voorgelezen tussen september 2011 en februari 2012. Zij zijn geselecteerd op basis van verslagen van voorlezersbijeenkomsten en gezinsbezoeken. Deze verslagen zijn gemaakt door de coördinatoren van deze voorlezers. In de verslagen van de tweede voorlezersbijeenkomst werd informatie opgenomen over de relatie tussen de voorlezer en de ouders. Op basis van informatie over de voortgang tijdens het project zijn de voorlezers geselecteerd voor het onderzoek. Als de ouders bijvoorbeeld nooit aanwezig waren, of als het project is voortijdig is gestopt, zijn de voorlezers niet uitgenodigd. Ook is er gekeken naar diversiteit onder voorlezers. Na analyse van de kenmerken bleek dat voorlezers vooral verschillen op leeftijd en beroep. Er zijn voorlezers van verschillende leeftijden en professies aangeschreven. Ook is er gelet op de ervaring van de voorlezers. De meeste voorlezers deden voor het eerst mee aan de VoorleesExpress. Vijf voorlezers hebben al bij meerdere gezinnen voorgelezen. Zij konden daardoor waardevolle vergelijkende informatie verstrekken.

Nadat de eerste email gestuurd was, was er een respons van 3 emails. Na een herinneringsmail kwamen er ongeveer 10 reacties. Daarna zijn er een aantal voorlezers persoonlijk benaderd, het zij via de telefoon en via de email. Het was lastig om de voorlezers enthousiast te maken over de deelname aan het onderzoek. Dit komt hoogstwaarschijnlijk doordat de email erg algemeen was, het is gemakkelijker om dat door iemand anders te laten

doen. Wat hierbij een goede keuze is geweest, is om aan te geven dat het mogelijk was om het interview plaats te laten vinden op een plaats die gemakkelijk bereikbaar is voor de voorlezers. Dit was in de meeste gevallen bij hen thuis. Ook was het goed om aan te geven dat zij de interventie echt kunnen helpen en verbeteren door deel te nemen aan het onderzoek.

Het onderzoek is gehouden aan de hand van het ASE-model. Tijdens de introductie van het onderzoek aan de voorlezers is eerst het model besproken. Dit bleek te helpen bij het structureren van het interview. Er is daarna aan de voorlezers gevraagd wat zij hebben gedaan om de attitude van de ouders positiever te maken, de sociale invloed positief te maken en de eigeneffectiviteitsverwachting omhoog te krijgen. Naarmate de dataverzameling vorderde, is er steeds dieper ingegaan op het gedrag van ouders en de reactie van de voorlezers daarop. Vooral de eigeneffectiviteitsverwachting heeft veel aandacht gekregen omdat de voorlezers hier vaak moeilijk de vinger op konden leggen.

Tijdens het onderzoek zijn er twee vormen van dataverzameling toegepast, namelijk documentanalyse en semigestructureerde interviews. Door het combineren van deze twee vormen zijn de resultaten die uit de interviews verkregen zijn betrouwbaarder. Deze gegevens werden getoetst aan de bevindingen van de coördinator van de geïnterviewde voorlezers. Alle voorlezers hebben voorafgaand aan het interview dezelfde informatie gekregen (zie bijlage 2). Ook is bij alle voorlezers dezelfde topiclijst afgenomen. De topiclijst is altijd van boven naar beneden afgenomen, de A, S en E dus op volgorde. Sommige onderwerpen werden door de voorlezers al eerder benoemd, maar daar is later op teruggekomen. Een interview duurde ongeveer een half uur. Bij de voorlezers die al vaker hebben voorgelezen duurden de interviews langer dan die van de voorlezers die voor het eerst voorgelezen hebben.

De analyse van informatie die verkregen is door middel van de verslagen is gedaan door deze verslagen simpelweg te lezen. De interviews zijn gehouden met de verslagen in gedachten. De verslagen zijn gebruikt om de voorlezers te herinneren aan de 20 voorleesweken, die toch al een paar maanden geleden zijn afgesloten. Ook zijn de verslagen gebruikt om de manieren van voorlezen te koppelen aan de gedragsverandering. Er is gekeken naar wat een voorlezer heeft gedaan tijdens het seizoen en wat voor uitwerking dit had op ouders.

De interviewtranscripties zijn geanalyseerd door middel van het analyseprogramma MAXQDA 10. Aan de hand van de gecodeerde interviewteksten waren de resultaten gemakkelijk te categoriseren en konden de conclusies getrokken worden.

Resultaten

Alle geïnterviewden waren vrouw. De leeftijd varieert tussen de 20 en 42 jaar. Het waren vooral hoogopgeleide autochtone vrouwen met uiteenlopende beroepen. Van student pedagogiek tot gezondheidsonderzoeker en van trainee communicatie tot programmamanager. Maar zoals alle vrijwilligers van de VoorleesExpress waren zij allemaal enthousiast over vrijwilligerswerk, voorlezen en contact met mensen met een andere sociaal-culturele achtergrond. Deze groep is zeer representatief voor de vrijwilligers van de VoorleesExpress. Wel zijn er ook mannen die voorlezen en vrijwilligers met een bijvoorbeeld Turkse of Marokkaanse achtergrond.

De geïnterviewden hebben voorgelezen bij gezinnen met een andere sociaal-culturele achtergrond. Deze gezinnen variëren sterk. Van gezinnen met 1 kind, tot gezinnen met 6 kinderen. De gezinnen komen uit onder andere Turkije, Marokko en Guinee. In een paar gevallen was er sprake van een eenoudergezin.

Voorlezers zijn zich er vaak niet van bewust op welke manier zij aan gedragsverandering werken. Maar aan de hand van het ASE-model hebben zij verteld wat zij tijdens het seizoen gedaan hebben om gedragsverandering op te laten treden bij de ouders.

Ouders en het zelf voorlezen

Om gedragsverandering op te laten treden is het nodig dat de attitude richting zelf voorlezen positief is, de sociale omgeving steunend en de eigeneffectiviteitsverwachting hoog genoeg. De attitude van de ouders is vaak positief, dit is ook een voorwaarde om mee te doen met het project. Ouders geven soms zichzelf op, en soms wordt door de school aan het gezin voorgesteld om mee te doen. Alle ouders staan er voor open om iets aan de taalontwikkeling van hun kinderen te (laten) doen. Maar regelmatig was het voor ouders niet helemaal duidelijk dat zij het voorlezen zelf over moesten gaan nemen. Een voorlezer vertelde het volgende:

‘Moeder had geloof ik wel het idee, de VoorleesExpress komt hier, die stuurt iemand die voor gaat lezen aan mijn kinderen. Ik denk niet dat moeder dus het idee had, ik ga uiteindelijk voorlezen. Dat is uiteindelijk wel gebeurd, maar ik denk niet dat haar attitude was ‘ik wil gaan voorlezen’. Want haar attitude was in eerste instantie dat ze wilde dat er gewerkt werd aan de taalachterstand van haar kinderen.’ Voorlezers komen dit regelmatig tegen. In andere gezinnen is de attitude heel anders. In deze gezinnen zijn vaak al voorlees pogingen gedaan maar waren deze niet succesvol. Een voorlezer vertelde: *‘De moeder zat altijd bij het voorlezen. De moeder sprak de Nederlandse taal best wel goed. Maar wat ze vooral wilde weten, was tips voor het voorlezen. Hoe kan ik het nou echt leuk maken voor mijn dochter’.* Enkele voorlezers lazen voor bij een gezin met een negatieve attitude tegenover het zelf voorlezen. Een voorlezer vertelde dat een moeder echt niet van plan was om voor te gaan lezen. Ze was de hele tijd bezig met andere dingen en was totaal niet bezig met het voorlezen. De attitudes van de gezinnen waren dus erg verschillend. Later zal blijken dat voorlezers ook verschillende manieren gebruiken om de attitude positiever te maken.

Sociale invloed op de ouders

De sociale omgeving van de gezinnen is voor een voorlezer soms lastig in te schatten. De voorlezers komen slechts een uur in de week bij het gezin over de vloer. Sommige gezinnen hebben niet veel sociale banden. Een voorlezer las voor bij een Marokkaans gezin, zij vertelde: *‘Het huis hebben ze gekocht. Maar volgens mij zijn ze hier ook al heel lang, maar toch geïsoleerd. Ze hebben wel het idee dat ze nog eens terug willen naar Frankrijk of naar Marokko.’* Bij andere gezinnen is de sociale omgeving duidelijk aanwezig. Broers of zussen, een inwonend familielid of burenvrienden/familie die regelmatig over de vloer komen. Als deze mensen hiervoor open stonden, werden ze door alle voorlezers bij het voorlezen betrokken. Bij sommige gezinnen wordt de hele familie erbij betrokken, zoals bij deze

voorlezer: *‘Maar het hele gezin zat erbij, moeder en de twee oudste zussen van 17 en 19 waren heel enthousiast. Er komen ook allemaal andere familieleden langs. Een nichtje, die zit er wel eens bij. Ook twee oudere neven, van achterin de 20, die zitten er dan ook bij en dan kletsen we wat’*. Ook de sociale omgeving van de gezinnen verschilt dus onderling.

Eigeneffectiviteitsverwachting van ouders

Wat bij bijna alle gezinnen hetzelfde was, was de eigeneffectiviteitsverwachting. De ouders die het voorlezen over moeten gaan nemen schatten het voorlezen als iets moeilijks in. Ook zagen de ouders het vaak als iets wat de juf, of de voorlezer, veel beter kan. Dit blijkt uit de interviews: *‘Ik probeer het wel zo veel mogelijk aan te moedigen. Ze zien me dan toch een beetje als de juffrouw. Ze zegt dan dat ze thuis met tellen wil oefenen, maar de juffrouw op school kan het vast beter’* en *‘Ze moedigen de kinderen ook echt aan. Ze zeggen tegen hen: jullie gaan leuke boeken lezen met de voorleesjuffrouw’*.

Ook schatten de ouders de problemen die zouden ontstaan, als ze zelf voor gingen lezen, groot in. Het argument wat veel ouders gebruikten is dat zij een beetje met een accent praten en daardoor bang zijn het niet goed genoeg te doen. Ook was het zelfvertrouwen van de ouder die het voorlezen over moet gaan nemen vaak erg laag. Dit was vaak te merken aan de non-verbale communicatie van de ouder. Een voorlezer vertelde: *‘Moeder was tijdens de voorleesuurtes heel gereserveerd, wel heel vriendelijk. Maar heel terughoudend en heel voorzichtig’*.

Het stimuleren van de ouders

De voorlezers hebben veel verschillende manieren gebruikt om gedragsverandering bij de ouders teweeg te brengen. Per onderdeel van het ASE-model zullen de manieren van

voorlezen en omgaan met de ouders besproken worden. De voorlezers gebruiken niet een manier van voorlezen maar meestal een combinatie van meerdere manieren.

Attitude

Om een positieve attitude richting zelf voorlezen te krijgen is het nodig om in te zien wat de voordelen van voorlezen zijn. Voorlezers doen dit op verschillende manieren, zo blijkt uit de interviews: *‘Tijdens het eerste gezinsbezoek hebben we met het gezin afgesproken dat moeder de eerste 10 keer, dus de eerste helft, er gewoon bij zou zitten. Ze zou kijken hoe ik dat zou doen, omdat zij nog geen idee had hoe het moest, zei ze’*. Het observeren van de voorlezer kan bijdragen aan een positieve attitude, zo blijkt ook uit een ander interview: *‘En toen ze zag hoe je door middel van stemmetjes en leuke boekjes je het kind erbij kan betrekken. Toen dacht ze dat het wel leuk was, het voorlezen’*. Ouders hebben ook vaak behoefte aan (praktische) informatie. Dit is ook iets wat voorlezers proberen te geven. Een goed voorbeeld hiervan is het bibliotheekbezoek. *‘Moeder was eerst nog een beetje huiverig voor een abonnement. Maar nadat ik had uitgelegd hoe het werkt met de boetes, dat ze het nu gratis kregen, hebben we haar over de streep kunnen trekken’*. Ook informatie over het soort boeken werkte positief. Een voorlezer vertelde: *‘Het was in die zin nieuw voor het gezin dat ze nog niet goed wist waar ze goede boeken kon vinden.’* En een andere voorlezer: *‘Wat ze het leukst vonden van de bibliotheek vonden ze de afgeschreven boeken. Dat vonden ze erg leuk. 4 boeken voor 1 euro, daar kun je nog eens boeken van kopen!’*.

Wat niet zo veel ouders deden maar wat wel werkt is het meedoen met het voorlezen. Vaak begon dit vanuit een praktische reden. Een voorlezer vertelde dat er een druk jonger zusje in het gezin was. Moeder hield haar rustig door een boekje voor te lezen. Zo kwam zij tot de ontdekking dat het voorlezen echt leuk was. Leuk om te doen en goed voor haar kinderen. Ook komen ouders erachter dat zij het echt wel kunnen, dit hangt samen met de

eigeneffectiviteitsverwachting. Als ouders mee gaan doen met voorlezen of zelfs voorlezen als de voorlezer niet bij is, is het voor de attitude extra positief als dit door de voorlezer of door iemand anders positief bekrachtigd wordt. Een mooi voorbeeld hiervan is het volgende citaat: *‘Ik kan me wel herinneren dat ik meer dan eens heb gezegd dat ze zo vooruit ging. Maar dat deed ik vooral door complimenten te geven. Dit gaf wel steun.’*

Sociale invloed

Naast het uur voorlezen ondernemen sommige voorlezers nog andere activiteiten met het gezin. Veel voorlezers geven aan na het voorleesuurte nog even te blijven hangen om een spelletje te doen met de kinderen of te kletsen met de ouders. Op die manier geven zij emotionele sociale steun. Het volgende citaat is daar een voorbeeld van: *‘In het begin heb ik gewoon tegen haar gezegd ‘kijk maar’. Je hoeft niet gelijk mee te doen, kijk maar een beetje wat ik doe, wat ik meeneem, hoe je kinderen reageren en doe maar mee als je het leuk vindt’*. En ook: *‘Ik geef die twee oudste dochters ook bijles, ik word helemaal opgenomen in het gezin daar’*. Hierdoor krijgen de ouders het gevoel dat ze niet ‘de les worden gelezen’ maar een band krijgen met de voorlezer en zien dat hij/zij ook ‘maar’ een mens is. De drempel wordt lager om mee te gaan doen. De voorlezer heeft een groot aandeel in de sociale steun. Vooral door het geven van informatie (informatieve sociale steun): *‘Toen ik vertelde dat ik iedere avond werd voorgelezen door mijn vader was ze heel erg verbaasd. En ook toen ik vertelde dat 10 minuten per dag ook al heel goed is. Is ze het wel als iets normalers, geen groot obstakel gaan zien’*. Bij het project hoort ook het meenemen van boeken, die kunnen in het gezin achtergelaten worden. Zo geeft de voorlezer materiële steun: *‘Ja dan ging ze er zelf ook wat mee doen. Dat jongetje had op een gegeven moment ook een eigen laatje met boeken’*.

Zoals al eerder aangegeven is het geven van positieve feedback ook hierin erg belangrijk. *‘Als ze dan ging voorlezen dan zei ik ook: nou heel goed! Een aantal keer echt goed complimenteren en dat benadrukken’.*

Eigeneffectiviteitsverwachting

Ouders zien vaak tegen het voorlezen op. Ze zien het als iets moeilijks. Door het voorlezen voor te doen kunnen de ouders zien dat het niet zo moeilijk is als zij misschien denken. Op de vraag hoe een moeder aan het eind van het project over haar eigen kunnen dacht, antwoordde een voorlezer: *‘Ja ze weet nu dat het plezier meer voorop staat, dat besef is wel een omslag geweest. En anders kijken naar zichzelf, minder kijken naar wat ze niet kan, maar meer kijken naar wat ze wel kan in dat voorlezen, of met een boekje zitten’.* Deze omslag is niet alleen gekomen door het kijken, maar ook door meer informatie over boeken en lezen. Over de bibliotheek vertelde een voorlezer: *‘Ik denk dus dat het bibliotheekbezoek haar echt wel wat meer zelfvertrouwen heeft gegeven, van dat ze echt zelf de boeken kan inleveren en uitlenen’.* Zoals al eerder gezegd vinden ouders het soms lastig om mee te doen met voorlezen. Ook daar hebben voorlezers een oplossing voor. *‘Wat ik wel deed was proberen R. uit te dagen om dingen zelf voor te lezen en dan daarna naar haar moeder te sturen, van laat maar aan je moeder laten zien’.* Op deze manier worden de ouders betrokken bij het voorlezen. Een compliment bekrachtigt nog extra: *‘Nadat zij interactief had voorgelezen zei ik dat ik het fijn vond dat we zo samen voor konden lezen en dat het goed ging’.*

Uit de verslagen van de coördinatoren blijkt dat door deze methoden toe te passen, er in ieder gezin wel een gedragsverandering heeft plaatsgevonden. Niet alle ouders zijn na het project regelmatig voor gaan lezen, maar in bijna alle gevallen waren er, ten opzichte van het begin van het project, meer boeken in huis. Er was dus een rijkere taalomgeving. Door een rijke

taalomgeving is de stap naar zelf voorlezen steeds kleiner. Of kan eventueel iemand anders deze taak op zich nemen.

Voordoelen van het voorlezen

Het voordoelen van het voorlezen was het eerste doel waarvoor de VoorleesExpress is opgezet. Deze manier van het overdragen van het voorleesritueel werd natuurlijk door iedere voorlezer gebruikt. Het voordoelen van het voorlezen werkte positief voor de attitude van de ouders. Zij zagen dan hoe leuk dat de kinderen het voorlezen vonden.

De meeste voorlezers wachtten vaak een tijd met het vragen of de ouders mee willen doen met het voorlezen. Dit zorgde voor een vertrouwde en relaxte sfeer. Dit zorgde er ook voor dat de ouders aan de voorlezer wennen. Hierdoor ontstond er een band en een gevoel van sociale steun.

Het idee van zelf voorlezen was voor de ouders vaak een beetje beangstigend. Ze weten niet zo goed hoe het moet en ze zijn bang om af te gaan richting hun kinderen of de voorlezer zelf. Als ze het een poosje konden 'afkijken' bij de voorlezer gaven zij aan meer zelfvertrouwen te hebben.

Informatieoverdracht

Alle ouders die deelnamen aan de VoorleesExpress hebben informatie nodig. Zij hebben zich opgegeven voor de VoorleesExpress omdat zij niet bekend waren met het voorlezen aan hun kinderen. Sommige ouders waren er wel mee bekend maar wisten niet hoe zij het aan moesten pakken. In beide gevallen was er de behoefte aan informatie. Dit kon hele praktische informatie zijn, zoals waar de bibliotheek is, welke boeken er goed zijn voor de kinderen en hoe je deze boeken kunt lenen (zonder een boete te krijgen). Maar ook de uitleg

over de interactieve vorm van voorlezen werd aan ouders overgedragen. Deze informatie was volgens de voorlezers positief voor de attitude van de ouders.

Door informatie over het project aan ouders te verstrekken werd het gevoel van sociale steun vergroot. Informatie zoals dat familieleden ook mee kunnen doen, of dat er in Utrecht 180 gezinnen per half jaar mee doen aan de VoorleesExpress. Ook door persoonlijke dingen te bespreken zorgden voorlezers voor een groter gevoel van sociale steun. In de 20 weken dat er voorgelezen werd, werd de voorlezer in veel gevallen steeds meer een deel van de sociale omgeving.

Informatieoverdracht wordt ook gebruikt om de eigeneffectiviteitsverwachting groter te maken. Door de ouders te vertellen dat zij ook in hun eigen taal kunnen lezen, door uit te leggen dat de kinderen niet altijd stil hoeven te zijn/zitten en door ouders tips te geven over interactief voorlezen krijgen de ouders meer zelfvertrouwen.

Ouders mee laten doen met voorlezen

De ouders zo ver krijgen dat ze mee gaan doen met voorlezen lukte lang niet alle voorlezers. Maar het is wel een goede manier om te werken aan gedragsverandering. De attitude van de ouders richting het zelf voorlezen was vaak een beetje terughoudend. Ze zagen het als iets wat de leerkracht op school of de voorlezer hoort te doen. Door zelf proberen voor te lezen ervaren ouders dat hun kinderen er ook plezier in hebben als zij het doen. Voorlezers lieten vaak wat boeken bij het gezin achter zodat de ouders er door de week al in konden kijken en eventueel kunnen oefenen. Door samen met de ouder(s) voor te lezen ontstaat er een band. De ouders deden hetzelfde als de voorlezer deed en het werd vaak een gezellige bedoening. Dit versterkte het gevoel van sociale steun. Het zelf voorlezen was voor de ouders vaak een hoge drempel om overheen te gaan. Vooral omdat hun

eigeneffectiviteitsverwachting vaak laag was. Maar als zij deze drempel eenmaal over waren merkten zij dat zij het konden en kregen de ouders meer zelfvertrouwen.

Positieve feedback

Zoals als eerder genoemd zagen ouders het voorlezen vaak niet iets wat ze zelf hoorden te gaan doen. Maar ze waren wel gemotiveerd om iets aan de taalachterstand van hun kind(eren) te (laten) doen. Als zij positieve feedback kregen van de voorlezer of de coördinator, in hun ogen ‘de professional’, gingen zij inzien dat het ook iets is wat zij kunnen doen.

Positieve feedback was ook goed te gebruiken bij de sociale omgeving. Broertjes en zusjes die er voorzichtig bij kwamen zitten waren met een compliment vaak enthousiast te maken. Ook bijvoorbeeld een partner die zich wat afzijdig hield maar wel een gesprek probeert aan te gaan is hierdoor te bekrachtigen.

De eigeneffectiviteitsverwachting was het meest gebaat door positieve feedback. Het was voor sommige ouders een grote stap om te maken en zelf voor te gaan lezen. Als zij het dan probeerden was het erg belangrijk om dit van positieve feedback te voorzien. Ouders gingen het dan vaker gaan proberen. Positieve feedback van de kinderen kan hierbij ook een rol spelen.

Conclusie en discussie

De 'VoorleesExpress' een Nederlandse interventie gemaakt in 2006 door twee zussen uit Utrecht. Tijdens de interventie bezoeken vrijwilligers gezinnen voor 20 opeenvolgende weken. De vrijwilligers van de VoorleesExpress hanteren diverse middelen om te komen tot gedragsverandering van ouders. Veel vrijwilligers vinden dit een lastig onderdeel van het project. Uit de resultaten van dit onderzoek zijn bruikbare handvatten voortgekomen die zij kunnen gebruiken. Deze handvatten zijn onder te verdelen in vier categorieën: het voordoen van het voorlezen, informatieoverdracht, ouders mee laten doen met voorlezen en het geven van positieve feedback. Deze handvatten kunnen vrijwilligers gebruiken om de attitude van de ouders richting zelf voorlezen positiever te maken, de sociale omgeving te betrekken bij het voorlezen en de verwachting dat zij zelf kunnen voorlezen groter te maken.

De vrijwilligers van de VoorleesExpress gebruiken deze manieren allemaal. Maar ze leiden niet allemaal tot hetzelfde effect. Dit verschilt per familie. Het voordoen van het voorlezen om de attitude positiever te maken kan ook een manier zijn om te werken aan de eigeneffectiviteitsverwachting. Het is van belang dat een vrijwilliger kijkt naar zijn/haar gezin en de behoeften van het gezin. Zo komt er een passende aanpak voor ieder gezin.

In het ASE-model (De Vries, Kulman & Dijkstra, 1988) wordt ook gesproken over externe vaardigheden, barrières die het gedrag belemmeren en de vaardigheden die nodig zijn om echt to de gedragsverandering te komen. In sommige gezinnen is het daadwerkelijke overdragen van het voorleesritueel na 20 weken nog te hoog gegrepen. Er wordt dan gewerkt aan andere doelen. Bijvoorbeeld het introduceren van taalstimulerende activiteiten, zoals het doel van spelletjes en praten over foto's of andere dingen. Maar ook bij dit soort activiteiten kunnen de verkregen resultaten een zinvolle ondersteuning zijn. Het is daarom van belang dat de vrijwilligers van de VoorleesExpress bekend worden met het ASE-model.

Er zijn verschillen tussen de verschillende VoorleesExpress locaties, zoals gemiddelde leeftijd en doelgroep. Ondanks deze verschillen is het erg waarschijnlijk dat als dit onderzoek in een andere VoorleesExpress stad gehouden zou worden, of onder een andere groep voorlezers, de resultaten erg op elkaar zullen lijken. Alle VoorleesExpress locaties werken vanuit hetzelfde handboek en hebben dezelfde doelen. Door de hierna beschreven trainingen is ook gebleken dat de vrijwilligers in verschillende steden allemaal iets hebben aan de resultaten van het onderzoek.

Praktische toepasbaarheid

Maar de resultaten van dit onderzoek kunnen zeer bruikbaar zijn in trainingen. Als voorlezers vastlopen, vragen zij advies aan hun coördinator of tijdens een bijeenkomst aan andere voorlezers. Coördinatoren kunnen met deze informatie hun voorlezers weer op weg helpen en zo het voorleesseizoen succesvol afsluiten.

In mei 2012 zijn de resultaten van dit onderzoek gebruikt als aanvulling op een training (zie bijlage 3) van Stichting Taalvorming. Deze training is ontwikkeld voor de VoorleesExpress. Veel vrijwilligers moeilijkheden ervaren bij het overdragen van het voorleesritueel. Daarom zijn er in mei en juni 2012 twee pilot-trainingen gehouden. Een bij VoorleesExpress Amsterdam en een bij VoorleesExpress Roosendaal. De projectleiders en de vrijwilligers waren erg enthousiast over de training. Zij gaven aan een beter beeld te hebben van gedragsverandering bij de ouders.

Ook is de kennis verkregen door middel van dit onderzoek gebruikt in een coördinatorenbijeenkomst in Utrecht begin juni. Nadenken over het overdragen van het voorlezen aan de hand van het ASE-model bleek een waardevolle verdieping van de bijeenkomst.

Literatuur

- Ajzen, I. (2011). The theory of planned behaviour: Reactions and reflections. *Psychology & Health, 26*, 9, 1113-1127.
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: a social cognitive theory*. New York: Prentice-Hall.
- Bolman, C. & Vries, H. de (1998). Psycho-social determinants and motivational phases in smoking. Behavior of cardiac inpatients. *Preventive Medicine, 27* (5 I), 738-747
- Buuren, K. van, & Lucassen, G. (2010). *De VoorleesExpress. Feiten en cijfers*. Utrecht. Centre for Community Child Health & The Smith Family (2004). *Let's read: Literature Review 2004*. Melbourne: RCH.
- Fishbein, M., & Ajzen, I. (1975). *Belief, Attitude, Intention, and Behavior: An Introduction to Theory and Research*. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Holm, K., Kremers, S. P. J., & De Vries, H. (2003). Why do Danish adolescents take up smoking? *European Journal Of Public Health, 13*, 67-74.
- Houtkoop, W. (2001). *De mensen op niveau 1*. Amsterdam: Max Goote Kenniscentrum bve.
Binnengehaald 11 juni 2012 van
http://www.maxgoote.nl/files/682/de_mensen_op_niveau_1.pdf
- Inspectie van het Onderwijs (2004). *Onderwijsverslag 2003/2004*. Den Haag: DeltaHage bv.
- Lazarus, R. S., & Folkman, S. (1984). *Stress, appraisal and coping*. New York: Springer.
- Lechner, L., Kremers, S., Meertens, R. & Vries, H. de (2008). Hoofdstuk 4: Determinanten van gedrag. In J. Brug, P. van Assema & L. Lechner (Eds.). *Gezondheidsvoorlichting en gedragsverandering* (p. 75-105). Assen: Van Gorcum.

- Leseman, P. P. M., & Van den Boom, D. C. (1999). Effects of quantity and quality of home proximal processes on Dutch, Surinames-Dutch and Turkish-Dutch pre-schoolers' cognitive development. *Infant and Child Development*, 8, 19-38.
- Lewandowski, C. A., & Hill, T. J. (2009). The impact of emotional and material social support on women's drug treatment completion. *Health & Social Work*, 34, 213-221.
- Nierkens, V., Stronks, K. & Vries, H. de (2006). Attitudes, social influences and self-efficacy expectations across different motivational stages among immigrant smokers: Replication of the Ø pattern. *Preventive Medicine*, 43, 306-311.
- Noar, S. M., Crosby, R., Benac C., Sow, G., & Troutman, A. (2011). Application of the Attitude-Social Influence-Efficacy model to condom use among African-American STD clinic patients: implications for tailored health communication. *AIDS Behaviour*, 15, 1045–1057.
- Sandvik, C., Gjestad, R., Brug, J., Rasmussen, M., Wind, M., Wolf, A., Pérez-Rodrigo, C., De Bourdeaudhuij, I., Samdal, O., & Klepp, K. (2007). The application of a social cognition model in explaining fruit intake in Austrian, Norwegian and Spanish schoolchildren using structural equation modelling. *International journal of behavioural nutrition and physical activity*, 4, pp. 57.
- Steen, L. van den (2001). *Ontluikende geletterdheid en voorlezen bij jonge kinderen*. In bundel 14 Veertiende Conferentie Het Schoolvak Nederlands, pp. 383 – 390.
- Vries, H. de, Kuhlman, P., & Dijkstra, M. (1988). Self efficacy; The third factor besides attitude and subjective norm as a predictor of behavioral intentions. *Health Education Research*, 3, 273-282.
- Yperen, T.A. (2003). *Gaandeweg: werken aan de effectiviteit van de jeugdzorg*. Utrecht: NIZW.

Bijlages

Bijlage 1- uitgebreide omschrijving VoorleesExpress (www.voorleesexpress.nl)

Wat is de VoorleesExpress?

De voorlezer van de VoorleesExpress gaat 20 weken lang één keer per week 's avonds bij een gezin thuis voorlezen.

De voorlezer thuis

Door interactief voor te lezen prikkelen we de taalontwikkeling van kinderen, versterken we hun gevoel voor (boeken)taal en vergroten we hun woordenschat. Plezier in lezen is voor ons het belangrijkste. De voorlezers introduceren het voorleesritueel bij een gezin en geven de ouders handvatten het voorlezen zelf voort te zetten na afloop van het project.

Daarnaast geeft de VoorleesExpress voorlezers én gezinnen de kans elkaar te leren kennen. Uit onze ervaring blijkt dat beide partijen dit contact erg bijzonder en leerzaam vinden. De voorlezer zal het gezin meenemen naar de bibliotheek. Op die manier maakt het gezin kennis met de bibliotheek en zullen ze in de toekomst minder drempels ervaren om boeken te halen.

De gezinnen

De VoorleesExpress is bedoeld voor kinderen met een taalachterstand. Deze kan zijn ontstaan doordat zij Nederlands als tweede taal gebruiken of doordat zij opgegroeid zijn in een taalarme omgeving. We lezen dus voor bij zowel autochtone als allochtone gezinnen.

De voorlezers

De voorlezers zijn vrijwilligers die enthousiast zijn over boeken en graag contact willen met mensen met een andere achtergrond. Gedurende het project worden de voorlezers goed begeleid om ervoor te zorgen dat het voorlezen voor iedereen een leuke en leerzame ervaring is.

Speerpunten

- Nauwe samenwerking met lokale (zelf)organisaties en andere betrokken instanties en instellingen.
- Goede training en begeleiding van de voorlezers.
- Goed inzicht in de invloed van voorlezen op de ontwikkeling van kinderen.
- Heldere communicatie met de gezinnen die meewerken.
- Zoveel mogelijk rekening houden met de persoonlijke wensen en behoeftes van zowel de voorlezers als de gezinnen

Onze kernwaarden

- Bevlogen
- Open
- Betrokken
- Enthousiast
- Creatief

Bijlage 2 – topiclijst interviews

A= attitude

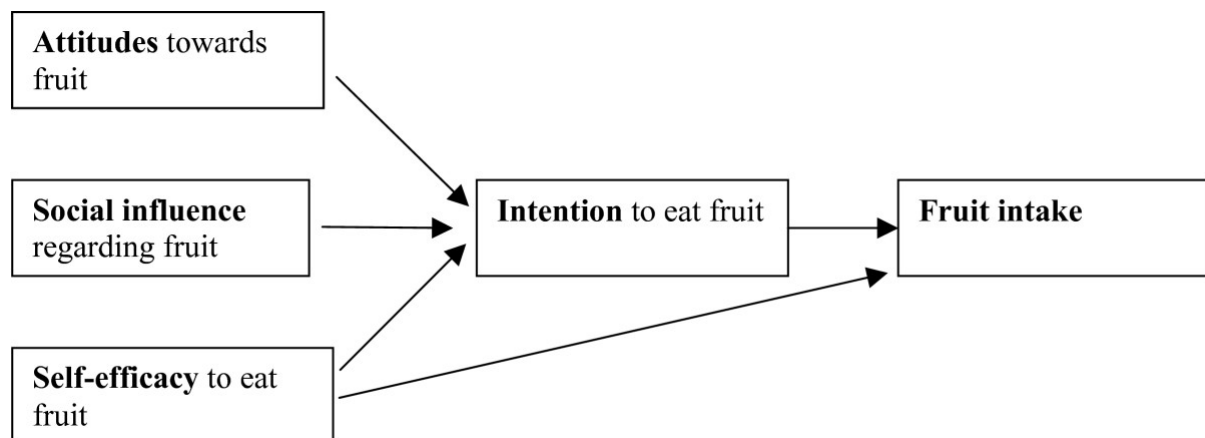
S= sociale omgeving

E= eigen effectiviteitsverwachting

Introductietekst

Welkom bij dit interview. Bedankt dat je hier aan mee wil werken. Ons gesprek zal worden opgenomen zodat ik het later gemakkelijk anoniem kan uitwerken, heb je hier bezwaar tegen? Ik wil graag met je praten over het voorlezen. Ik ben erg benieuwd hoe jij dat aangepakt hebt. Ik wil vooral meer weten over de manier waarop jij de ouders bij het voorlezen hebt betrokken. Ik weer graag weten hoe dat in jouw gezin(nen) ging.

Voor dit interview gebruik ik het ASE-model, hier zie je het model, ik zal het even toelichten.

*Ik heb hier de gegevens van het gezin waar je hebt voorgelezen. Het is een gezin uit *land* met *zoveel* kinderen. Zij zijn aangemeld voor de VoorleesExpress omdat *daarom daarom daarom*. *Vader/moeder* zou het voorlezen over gaan nemen, heb je het idee dat dat ook gelukt is?*

A:

- Welke houding hadden de ouders naar voorlezen toen jij de eerste keer in het gezin kwam?
- Heeft het bibliotheekbezoek iets aan deze houding veranderd?
- Hoe heb jij tijdens het voorlezen geprobeerd deze houding te veranderen?
- Op welke andere manier heb je dit gedaan?
- Wat was hierbij moeilijk? Hoe heb je dit opgelost?

S:

- Kreeg het gezin in het begin van het seizoen steun vanuit de sociale omgeving bij het voorlezen? (broertje/zusje)
- Van wie?
- Is dit veranderd tijdens het seizoen?
- Wat heb jij tijdens het voorleesuurkje gedaan om (het gevoel van) de sociale steun te vergroten?
- Wat was hierbij moeilijk? Hoe heb je dit opgelost?

E:

- Gingen de ouders meedoen met voorlezen? Hoe kwam dat?
- Hadden de ouders het idee dat zij ook voor konden lezen? Hoe kwam dat?
- Wat heb jij tijdens het voorleesuurkje gedaan om de ouders het gevoel te geven dat zij ook voor kunnen lezen?
- Hoe merkte je dat de ouders het gevoel kregen dat zij ook voor konden lezen?
- Wat was hierbij moeilijk? Hoe heb je dit opgelost?

Bijlage 3: Training ASE model

Optie 1:

De voorleesportretten van Stichting Taalvorming en het ASE-model

Duur: 2 uur

Materialen: DVD met voorleesportretten, laptop, beamer + scherm, flip-over, stiften, pennen, post-it briefjes.

Capaciteit: tot ongeveer 20 vrijwilligers

Doel van de training: vrijwilligers met een nieuwe blik naar het overnemen van het voorlezen te laten kijken.

Tijd	Sessie	Materialen
15 min	Introductie → Naam vragen + één ding noemen dat je geleerd hebt van je voorleesgezin (= voorbeeld). → Wat zijn je verwachtingen van de training? Doel → Open sfeer creëren, herkenning bij andere vrijwilligers.	
20 min	Eerste voorleesportret → Introductie: Turkse moeder in de bibliotheek, zij vindt voorlezen moeilijk. Kijk en luister goed waarom. Bespreken moeilijkheden → Wat vindt deze moeder moeilijk? Wat vinden ouders van de VoorleesExpress moeilijk? Schrijf het op de flip-over. Doel → Er wordt nagedacht over de moeilijkheden, en het wordt ook betrokken op het eigen gezin. De moeilijkheden worden concreet gemaakt.	DVD, laptop en beamer
20 min	Tweede voorleesportret → Introductie: Turkse moeder in met haar dochter. Zij heeft moeilijkheden overwonnen. Kijk en luister goed hoe. Opschrijven oplossingen → Wat heeft moeder gedaan om de moeilijkheden te overwinnen? Wat kan 'jouw' gezin doen? Kijk naar de moeilijkheden op de flip-over en schrijf 1 oplossing per post-it. Doel → Er wordt een voorzetje gegeven om na te denken over oplossingen en dit	DVD, laptop en beamer Pennen, post-it's

	op de VoorleesExpress gezinnen te betrekken.	
15 min	Korte pauze	Drinken
10 min	ASE-model → Teken het ASE-model en leg het uit. Betrek het op voorlezen. Doel → De factoren die nodig zijn voor gedragsverandering worden duidelijk voor de vrijwilligers.	Flip-over, stift
20 min	Oplossingen indelen → De vrijwilligers mogen hun post-it's met oplossingen bij de A, S of de E plakken, met motivatie (kan ook bij meerdere). Doel → De vrijwilligers zien oplossingen voor moeilijkheden. En kunnen de moeilijkheden en oplossingen indelen.	Flip-over, post-it's
15 min	Na-praten → Zijn er nog oplossingen niet genoemd? Problemen die niet opgelost kunnen worden? Zijn alle soorten oplossingen genoemd? - Informatieoverdracht - Modelling (voordoen) - Participerend leren (ouders gaan meedoen) - Positieve bekrachtiging (complimenten geven, positieve feedback) Doel → De vrijwilligers krijgen de ruimte om te vertellen wat ze nog niet hebben kunnen vertellen	DVD VE